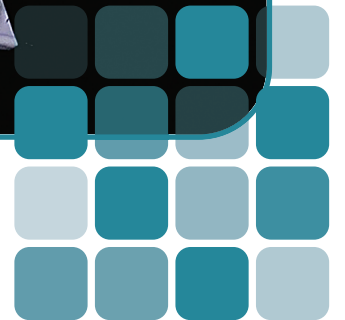

SURİYE'DE KUZEN KAVGASI: İÇ VE DIŞ ETKENLER AÇISINDAN MAHLUF KRİZİ

OYTUN ORHAN
HAMZA HAŞIL

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2020

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20 Faks: +90 312 430 39 48

Email : orsam@orsam.org.tr

Fotoğraflar: Anadolu Ajansı AA

SURİYE'DE KUZEN KAVGASI: İÇ VE DIŞ ETKENLER AÇISINDAN MAHLUF KRİZİ

Yazar Hakkında

Oytun Orhan

Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Levant Çalışmaları Koordinatörü. Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olmuştur. Yüksek lisansını Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde tamamlamıştır. 2009'dan bu yana ORSAM'da görev yapan Orhan, Suriye ve Lübnan konularına yoğunlaşmaktadır. Başta Suriye, Irak, Lübnan ve Ürdün olmak üzere Ortadoğu bölgesinde çok sayıda saha çalışması yürüten Orhan, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

Hamza Haşıl

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Tarih (anadal) ve Sosyoloji (yandal) bölümlerinden 2015 yılında mezun olmuştur. Kuveyt Hükümet bursunu kazanarak gittiği Kuveyt Üniversitesi Filoloji Merkezi'nde 2015-2016 yılları arasında Arapça eğitimi almıştır. ODTÜ Orta Doğu Araştırmaları bölümünde yüksek lisans eğitimi tamamlayarak yine aynı üniversitede doktora eğitimine devam etmektedir. Ortadoğu'da devlet inşası ve Doğu Afrika-Kızıldeniz jeopolitiği üzerine araştırmalar yapan Haşıl, 2011 ayaklanmaları sonrası Suriye iç savaşı ile yakından ilgilenmektedir. Haziran 2018'den itibaren ORSAM Levant Çalışmaları Koordinatörlüğü'nde araştırma asistanı olarak görev yapmaktadır. Haşıl, Türkiye'de ulusal televizyon kanallarında yorumcu olarak yer almıştır. İleri düzeyde İngilizce ve Arapça, başlangıç düzeyinde Farsça ve Fransızca bilmektedir.

Haziran 2020

İçindekiler

Giriş.....	3
Rami Mahluf kimdir?	3
İç etkenler açısından “kuzen kavgası”	5
Dış faktörler bağlamında Mahluf krizi	6
Sonuç	9

Rami Mahluf vakası, Suriye’de iktidar mücadelesi, Rusya-İran rekabeti, Suriye ekonomisinin durumu ve gelecekte rejimin kendi içinde yaşanması muhtemel daha büyük bir çatışmaya dair işaretler sunması açısından incelemeyi hak etmektedir.

Giriş

Suriye’de gündemin İdlib, Fırat’ın doğusu ve siyasi çözüm gibi uluslararası sorunlara odaklandığı bir dönemde rejim içinde siyasi/ekonomik elitler arasında yaşanan bir güç mücadelesi su yüzüne çıkmıştır. Beşar Esad’ın kuzeni, Suriye ekonomisinin yarısından fazlasını kontrol eden ve rejimin resmi/gayrı resmi birçok güvenlik biriminin finansörü konumundaki Rami Mahluf kendi sosyal medya hesabı üzerinden, Suriye güvenlik güçleri tarafından şirketlerine dönük bir saldırıya maruz kaldığını belirttiği bir video yayınlamıştır. Mahluf, sahibi olduğu telekomünikasyon şirketi SyriaTel’a vergi kaçırma suçlamasının yöneltildiğini, iddiaların gerçeği yansıtmadığını ama 180 milyon dolarlık vergi borcunu ödemeye hazır olduğunu da eklemiştir. Mahluf 20 Mayıs’taki son sosyal medya paylaşımında ise, kendisinin ve ailesinin mal varlıklarına el konulduğunu, rejimin kararıyla 5 yıl boyunca ihalelerden men edildiğini duyurmuştur.

Mahluf’un açıklamaları ile gündeme gelen rejim içi mücadelenin arka planına dair birçok iddia gündeme gelmiştir. Analizlerin bir kısmı olayı Suriye’de artan Rusya-İran rekabeti bağlamında açıklamaya çalışmıştır. Diğer bir dü-

şünceye göre ise mesele dış etkenlerden bağımsız olarak Suriyeli siyasi ve ekonomik elitlerin kendi arasındaki güç ve iktidar mücadelesi ile ilgilidir. Gerçeklik ise muhtemelen bunların hepsini içermektedir. Rami Mahluf olayı derinlemesine incelemeyi hak etmektedir zira Mahluf Suriye ekonomisinin kontrol eden bir iş insanı olmanın ötesinde rejimin güvenlik yapılanması içinde nüfuzu olan, 2011 sonrasında rejimin olayları güç yolu ile bastırma konusundaki kararının arkasında yer alan ve yine rejimin savaşı açığını kendi finanse ettiği milis yapılar ile kapatan bir figür konumundadır. En önemlisi, başta İran olmak üzere dış bağlantıları da güçlü bir isimdir. Bu nedenlere bağlı olarak Rami Mahluf vakası, Suriye’de iktidar mücadelesi, Rusya-İran rekabeti, Suriye ekonomisinin durumu ve gelecekte rejimin kendi içinde yaşanması muhtemel daha büyük bir çatışmaya dair işaretler sunması açısından incelemeyi hak etmektedir.

Rami Mahluf kimdir?

Muhammed ve Anisa Mahluf’un çocuğu olarak 10 Temmuz 1969’da Şam’da dünyaya gelen Rami Mahluf, Suriye rejimi lideri Beşar Esad’ın anne tarafından kuzenidir. Esad ve Mahluf aileleri arasındaki işbirliği 1970’li yıllara kadar uzanmaktadır. Mahluf ailesine Esad ailesi ile yakın ilişkileri sayesinde ekonomik anlamda birçok imtiyazlar tanınmıştır. Bu ailenin Suriye’nin en zengin ailesi olmasının yolunu açan başlıca imtiyaz her türlü tütün mamulü üretim ve ithalatının Muhammed Mahluf’a verilmiş olmasıdır. Bu sektör üzerinden zenginleşmeye başlayan Mahluf ailesi daha sonra birçok farklı alana yatırımlar yapmıştır. Beşar Esad’ın iktidara geldiği 2000 yılından itibaren ise Rami Mahluf Suriye ekonomik hayatının en etkin ismi olarak öne çıkmaya başlamıştır. Rami Mahluf’un Esad ile gençlik yıllarından gelen arkadaşlığı hızlı yükselişinde en önemli rolü oynamıştır.

**SURİYE'DE
KUZEN KAVGASININ
BAŞ AKTÖRÜ**
Rami Mahluf
KİMDİR?

10 Temmuz 1969
yılında Şam'da doğdu.
Beşar Esad'ın amnesi
Anisa Mahluf'un erkek kardeşi
Muhammed Mahluf'un çocuğudur.

Suriye ekonomisinin yaklaşık
%60'ını kontrol eden Mahluf'un
10 milyar dolar civarında
bir serveti olduğu düşünülmektedir.

11 milyon abonesi olan
Telekomünikasyon şirketi Syriatel
başta olmak üzere inşaat, otomobil ithalatı,
petrol ve gaz, gayrimenkul, perakende satış,
hava yolu taşımacılığı, turizm ve bankacılık
gibi birçok sektörde etkin rol oynadı.

Suriye rejiminin devlete ait olmayan tek gazetesi
Al-Watan
2006 yılında Rami Mahluf tarafından kuruldu.

13 Ocak 2008
ABD Hazine Bakanlığı Rami Mahluf'un ABD varlıklarını
dondurttu ve finansal işlemlerini kısıtladı. 5 Eylül
2011'de ise Avrupa Birliği tarafından kendisine
yaptırımlar uygulanmaya başlandı.

2011
Suriye 2011 yılında başlayan halk gösterilerinde,
yolsuzluğun görünür yüzü olarak anıldı ve
protestocuların hedefindeki isimlerden biri oldu.

2011 Sonrası
2011 yılından sonra Al-Bustan örgütü üzerinden rejim
destekli milis grupları kurdu.

Ağustos 2019
Mahluf'un ev hapsinde bulunduğu dair
iddialar ortaya çıktı.

16 Nisan 2020
İletişim ve Teknoloji Bakanlığı, Suriye'den finans
ödemeleri ile ilgili borçları nedeniyle 185 milyon dolar
talep etti.

30 Nisan 2020
Mahluf, 30 Nisan 2020'de yayımlanmış videoda kınkıldığını
birineşmiş yetkililer bir grubu kendisine operasyon
düzenlediğini ve varlıklarına el koymaya çalışıldığını
ileri sürdü.

3 Mayıs 2020
Syriatel çalışanlarına hukuklarını üzerine çektiği ikinci
bir videoda kendisinden şikâyetleri barınması ve
talimatlarına uymaması istendiğini ileri sürerek bu terör
kudretine karşı birinişmiş.

17 Mayıs 2020
Yayımlanmış ikinci videoda Mahluf, Suriye'de
yetkililerle Syriatel çalışanlarını soruşturarak barınması
için müzakerelerde bulunduğunu belirterek
kendisinden belli miktarda para ve silahlı bir
pozisyonundan vazgeçmesi istendiğini ifade etti.

19 Mayıs 2020
Suriye rejimi Maliye Bakanlığı, terör olarak Rami
Mahluf'un kendisi eşi ve çocuklarının mal varlıklarına el
konulduğunu açıkladı.

21 Mayıs 2020
Suriye rejimi Adalet Bakanlığı, Mahluf'a geçici olarak
yurt dışına çıkış yasağı getirildiğini duyurdu.

3 Haziran 2020

info@onsam.org.tr www.onsam.org.tr @onsamorg

devlet tarafından birçok yol yapımı ve inşaat ihaleleri verilirken, bir diğeri iştiraki olan Ulusal Sigorta Şirketi üzerinden büyük kazanımlar sağlamıştır. ABD’li Devon Enerji’ye yatırım yaparak petrol sektöründe de varlık göstermeye başlayan Mahluf, Suriye’nin ilk özel hava yolu şirketi olan Syrian Pearl Airline’ı da kuran isim olmuştur. Şam Kapital isimli aracılık şirketi ise Mahluf’un önemli şirketlerinden bir diğeridir. Yine Suriye’nin resmi olmayan tek gazetesi Al-Watan da Rami Mahluf’a aittir. Bu şirketler üzerinden Suriye ekonomisinin yaklaşık %60’ını yöneten Mahluf’un 10 milyar dolar civarında kişisel bir serveti olduğu düşünülmektedir.

ABD Hazine Bakanlığı 13 Ocak 2008’de Rami Mahluf’un ABD ‘deki varlıklarını dondurmış ve finansal işlemlerini kısıtlama kararı almıştır. 5 Eylül 2011’de ise Avrupa Birliği tarafından Mahluf’a yaptırımlar uygulanmaya başlanmış ve Kasım 2011’de Mahluf’a Arap Birliği tarafından seyahat yasağı getirilmiştir. Mahluf, Ocak 2011’de Güney Kıbrıs Rum Kesimi’nden vatandaşlık almış fakat bu vatandaşlık daha sonra ilga edilmiştir.

Rami Mahluf’un en önemli ekonomik faaliyetleri Suriye içinde olsa da etkinlik alanı sadece Suriye ile sınırlı değildir. Mahluf’un Suriye’den sonra en çok yatırım yaptığı ülkelerin başında Lübnan gelmektedir. Bunun yanı sıra, 11 Eylül saldırıları sonrasında Körfez ülkelerinin ABD’ye alternatif yatırım merkezleri aramaya başladığı dönemde Rami Mahluf Körfez ülkelerinin bu arayışında aracı rolü üstlenerek bu kriz ortamından önemli maddi kazanımlar elde etmeyi başarmıştır.

Mahluf, 11 milyon abonesi olan Telekomünikasyon şirketi Syriatel başta olmak üzere inşaat, otomobil ithalatı, petrol ve gaz, gayrimenkul, perakende satış, turizm ve bankacılık gibi birçok sektörde etkin rol oynamaktadır. Mahluf, Al-Mashrak yatırım fonu adı altında onlarca şirket kurmuştur. Mahluf’a ait Lama Grubu şirketlerine

Mart 2011’de Suriye’de başlayan protestolarda Rami Mahluf, yolsuzluğun görünen yüzü olarak anılmış ve protestocuların hedefindeki en önemli isimlerden biri olmuştur. Bunun üzerine, 16 Haziran 2011’de yaptığı açıklamada iş dünyasından çekileceğini ve hayır işleri ile ilgileneceği duyurmuş ve bir müddet gözlerden uzak kalmıştır. Fakat Mahluf, çeşitli kuruluşları paravan olarak kullanarak Suriye ekonomisi üzerindeki etkinliğini sürdürmüştür. 2011 yılından sonra Al -Bustan derneğini kurarak rejim destekli milis güçleri finanse eden Mahluf, rejim safında savaşıarak ölenlerin ailelerine maddi yardımda bulunmuştur. Bu organizasyonda Beşar Esad’ın eşi Esmâ Esad da aktif rol üstlenmiştir. Fakat Rami Mahluf ile Esmâ Esad bu sürecin işleyişi ile ilgili bu dönemde fikir ayrılıkları yaşamaya başlamıştır.

Kendisine karşı yapılan bu operasyonları kamuoyu ile paylaşma kararı alan Mahluf, 30 Nisan 2020’de Facebook üzerinden yayımladığı ilk videoda kimliklerini bilmediği rejim tarafından yetkili bir grubun kendisine operasyon düzenlediğini ve varlıklarına el koymaya çalıştığını ileri sürmüştür.

Esad ailesi ve dolayısıyla Rami Mahluf üzerinde baskıyı artırmasına dair ilk olaylar Ağustos 2019’da yaşanmıştır. Bu tarihte Mahluf’un ev hapsinde bulunduğuna dair iddialar basına yansımıştır. Bunun ardından Al-Bustan’ın silahlı kanadı kapatılmıştır. Aralık 2019’da Syriatel ve Lübnan merkezli petrol şirketi Abar Petroulum dahil olmak üzere Mahluf’un varlıkları dondurulmuştur. Mart 2020’de varlıkları tekrar dondurulan Mahluf, 7 Milyar Suriye Lirası (yaklaşık 13.5 milyon dolar) ödeyerek mal varlıkları ile ilgili alınan kararın iptal edilmesini sağlamıştır. Fakat, 18 Nisan 2020’de Suriye İletişim ve Teknoloji Bakanlığı, Syriatel’den lisans ödemeleri ile ilgili borçları nedeniyle 185 milyon dolar talep etmiştir. Mahluf’u yıpratma ve yıldırma politikaları Suriye dışında da devam etmiştir. Mısırlı yetkililer 22 Nisan 2020’de Port Said’den Libya’ya gitmekte olan nakliyat Mahluf’a ait Milkman markalı süt kutularına gizlenmiş 4 ton esrar ele geçirildiğini duyurmuştur. Mahluf, daha sonra bu olayın kendisini karalamak için kurulan bir tuzak olduğunu iddia etmiştir.

Kendisine karşı yapılan bu operasyonları kamuoyu ile paylaşma kararı alan Mahluf, 30 Nisan 2020’de

Facebook üzerinden yayımladığı ilk videoda kimliklerini bilmediği rejim tarafından yetkili bir grubun kendisine operasyon düzenlediğini ve varlıklarına el koymaya çalıştığını ileri sürmüştür. 3 Mayıs 2020’de Syriatel çalışanlarının tutuklanması üzerine çektiği ikinci bir videoda kendisinden şirketlerini bırakması ve talimatlara uymasının istendiğini ileri sürerek bu teklifi kabul etmeyeceğini belirtmiştir. Mahluf 17 Mayıs 2020’de yayımladığı üçüncü videoda, Suriyeli yetkililerle Syriatel çalışanlarının serbest bırakılması için müzakerelerde bulunduğunu ve kendisinden belirli bir miktarda para istendiğini açıklamıştır. Ayrıca şirketlerindeki pozisyonundan feragat etmesinin istendiğini fakat kendisinin bu teklifi kabul etmediğini belirtmiştir. Bu gelişmeler üzerine, Suriye Maliye Bakanlığı 19 Mayıs 2020’de tedbir olarak Rami Mahluf’un kendisi eşi ve çocuklarının mal varlıklarına el konulduğunu açıklamış, 21 Mayıs 2020’de ise Suriye Adalet Bakanlığı, Mahluf’a geçici olarak yurt dışına çıkış yasağı getirildiğini duyurmuştur.

İç etkenler açısından “kuzen kavgası”

Rami Mahluf olayına iç etkenler açısından bakıldığında, Suriye ekonomisini büyük ölçüde kontrol eden Rami Mahluf’a karşı ekonomik iktidarı ele geçirmek isteyen Samer Foz ile beraber diğer bazı aileler arasındaki rekabetin yattığı görülmektedir. Kampanyanın arkasındaki isimlerin başında Beşar Esad’ın eşi, Humuslu önde gelen Sünni bir ailenin kızı olan Esma Esad vardır. Rami Mahluf’un video açıklamasında mezhepsel vurgulara yer vermesinin nedeni de karşısındaki Sünni kökenli iş insanlarına karşı rejim içindeki Alevi kesimlerin desteğini alabilmektir. Rami Mahluf’un kuzeni Sameeh Roubh da bu iddiayı destekler biçimde “Esad’ın rüşvete bulaşmış rejim destekçisi Sünnileri görmezden gelirken Alevi mezhebine mensup kesimlere saldırdığını” belirttiği bir açıklama yapmıştır.

İç savaş sonrası süreçte Esad’a bağlı yeni iş adamlarının sahneye sürülmeye çalışıldığı söylenebilir. Samer Foz, Bara Katerci, Hodr Ali Taher, Muhiddin Dabbagh gibi Esad’a yakın isimlerin yanı sıra Esad’ın eşi Esmâ Esad ve kardeşi Mahir Esad da yeni dönemin yükselen zenginleri olarak ön plana çıkmaktadır.

İç faktörler açısından diğer bir etken Şam’ın yaşadığı ekonomik zorluklar olabilir. Savaşı sürdürebilmek için ihtiyacı olan finansmanı elde etmek isteyen rejim, 2019’da Suriye’de iş yapan 29 iş adamına kara para aklama ve terörü finanse etme suçundan soruşturma başlatmıştır. Bu süreçte Rami Mahluf’un bazı mallarına el konulmuş fakat bu konunun üzerinde fazla durulmamıştır. Fakat, Beşar Esad’ın Mahluf üzerindeki baskısı artarak devam etmiş ve Mahluf’a Syriatel ve MTN şirketleri üzerinden vergi kaçırdığı yönünde suçlamalar yöneltilmiştir. Suriye ekonomisi, yıl-

lardır devam eden iç savaş, artan ABD ekonomik önlemleri, Rami Mahluf’un dahil olduğu çok sayıda Suriyeli iş insanlarına dönük yaptırımlar gibi nedenlerle büyük bir ekonomik kriz içindedir. Bütün bu nedenlerle rejimin savaşı finanse etmek adına Rami Mahluf’un servetinin bir kısmını almak niyetinde olduğu söylenebilir. Hatta rejim sadece Mahluf’un servetinden ziyade en büyük nakit akışı sağlayan SyriaTel şirketine de göz koyduğu söylenebilir.

Yaşanan süreç, Esad ve Mahluf arasındaki ihtilafın barışçıl bir yöntemle çözümlene ihtimalini büyük oranda ortadan kaldırmıştır. Diğer bir ifadeyle, iç savaş sonrası süreçte Esad’a bağlı yeni iş adamlarının sahneye sürülmeye çalışıldığı söylenebilir. Samer Foz, Bara Katerci, Hodr Ali Taher, Muhiddin Dabbagh gibi Esad’a yakın isimlerin yanı sıra Esad’ın eşi Esmâ Esad ve kardeşi Mahir Esad da yeni dönemin yükselen zenginleri olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durumu yakından takip eden Rami Mahluf ise kendi iştiraki olan Al-Watan gazetesinde bu yeni iş adamlarının haksız kazancını eleştirir nitelikte haberler yayınlamaktadır. Rami Mahluf’un gözden çıkarılması özellikle Lazkiye’deki yerel halk tarafından eleştirilmiştir. Mahluf’un ölen askerlerin ailelerine düzenli maaş sağladığı ve yardıma muhtaç insanlara sürekli olarak gıda kolileri gönderdiğine dikkat çekilerek bir anlamda Esad rejimi kendisine bağlı halk tarafından baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Rami Mahluf’un denklem dışı bırakılması sadece Syriatel veya MTN gibi bilindik firmalar üzerinden değil aynı zamanda banka sektöründen petrole, gıda üretiminden ulaşım sektörüne kadar birçok alanda büyük etki yaratabilir.

Dış faktörler bağlamında Mahluf krizi

Rusya’nın Suriye’de önceliklerinden biri, ülkenin güvenlik sektörünün yeniden yapılandır-

rılmasıdır. Rusya, Suriye ordusunun 2011 öncesinde olduğu gibi merkezi ve profesyonel olmasını istemektedir. Buna karşın iç savaş sürecinde Suriye ordusu giderek zayıflamış ve hem Suriyeli hem de yabancı milis güçlere bağımlılığı artmıştır. Bu milis yapılanmaların arkasındaki başlıca güç ise İran’dır. İran aynen Irak ve Lübnan’da olduğu üzere, merkezi otoritenin zayıflamasını fırsata çevirerek ortaya çıkan boşluğu kendi kurduğu, eğittiği, desteklediği Şii milis yapılarla doldurmayı başarmıştır. Şii milis güçler Suriye rejiminin kara gücü açığını kapatmış ve Şam’ın kazandığı birçok askeri başarıda kritik rol oynamıştır. Rusya her ne kadar Şii milis güçlerle sahada iş birliği yapsa da, Suriye güvenlik yapılanmasının bu güçler dolayısıyla İran kontrolüne geçmesini kendi nüfuzu açısından bir tehdit olarak görmektedir. Rusya bu çerçevede Şii milislerin etkisini dengeleyecek adımlar atmakta ve doğrudan kendisine yakın askeri birimler oluşturmaktadır. Rusya bu kapsamda ilk olarak 4. ve ardından 5. Kolordu’yu kurarak eğitim vermiş, askeri olarak desteklemiş, Suriye kökenli düzensiz milis yapıları bu çatılar altında toplamaya çalışmıştır. Rusya bunun yanı sıra Suriye ordusunun elit birliği olarak kabul edilen “Kaplan Güçleri” ve başındaki Süheyl Hasan’a destek vermektedir. Kaplan Güçleri rejimin son yıllarda bütün kritik operasyonlarında en ön safta yer alan birlik olmuştur. Kaplan Güçleri’nin komutanı Süheyl Hasan ise Rus ordusuna en yakın isim olarak öne çıkmaktadır.

Buna karşın İran, başta Lübnan Hizbullah’ı olmak üzere, Suriyeli, Iraklı, Afganistanlı ve Pakistanlı Şii’lerden oluşturduğu milis yapıları desteklemeye devam etmektedir. Halen Suriye güvenlik yapılanması içindeki temel ayrımın Rusya ve İran destekli/yanlısı kesimler arasında yaşandığı söylenebilir. Suriye’de zaman zaman Rusya ve İran tarafından desteklenen askeri birimlerin kendi arasında çatıştığı durumlar dahi söz konusu olmaktadır.

Rami Mahluf vakasının, Suriye’de giderek daha fazla su yüzüne çıkan Rusya-İran rekabeti ile bağlantılı bir boyutu söz konusudur. Rami Mahluf İran’a daha yakın bir figür ve bazı Şii milis grupların finansmanını üstlendiği de bilinmektedir.

Rusya’nın İran’ı dengelemek adına diğer girişimi, İsrail’in Suriye’deki hava saldırılarına karşı verdiği üstü örtülü destektir. Rusya’nın Suriye’ye 2015 yılında müdahalede bulunmasının ardından Rusya lideri Putin ile İsrail Başbakanı Netanyahu arasında çok sık görüşmeler gerçekleşmiştir. Bunlar neticesinde İsrail, Suriye hava sahasını kontrol eden Rusya’nın engellemelerine maruz kalmadan Suriye’ye düzenli olarak hava saldırısı gerçekleştirmektedir. Ancak Rusya’nın en büyük hassasiyeti, bu operasyonların İran destekli grupları hedef almasıdır ve bu da İran kanadında Rusya’ya karşı bir güvensizlik oluşmasına neden olmaktadır.

Rami Mahluf vakasının, Suriye’de giderek daha fazla su yüzüne çıkan Rusya-İran rekabeti ile bağlantılı bir boyutu söz konusudur. Rami Mahluf İran’a daha yakın bir figür ve bazı Şii milis grupların finansmanını üstlendiği de bilinmektedir. Rusya iç savaşın kazanılmasında kendi katkısının belirleyici olduğunu düşündüğü bir ortamda siyasi ve ekonomik nüfuz olarak İran’ın daha fazla pay almasından rahatsızlık duymaktadır. Rusya’nın İdlib’deki operasyonlar için Şam’dan daha fazla maddi katkı yapması ve gerekli finansmanı bulması yönünde baskı yaptığı da iddia edilmektedir. Bu bağlamda, Rusya’nın İran destekli milis yapılara akan kaynakların kendisine

yönlendirilmesi yönünde bir baskısı söz konusu olabilir.

Rami Mahluf olayı ile paralel diğer bir gelişme, Rusya’nın Beşar Esad’a dönük rahatsızlığının arttığı ve hatta ondan vazgeçmeye hazır olduğu yönünde çıkan haberlerdir. Bu iddiaların dillendirilmeye başlanmasının nedeni, Rusya’da devlete yakınlığı ile bilinen kurumların birbiri ardına yayınladığı araştırmalar olmuştur. Kremlin, Suriye’deki savaş uzadıkça sürecin aleyhine işleyeceğinin farkındadır. Bu durum ise Rusya’nın bölgedeki en büyük rakibi olan ABD’ye büyük bir avantaj sağlayabilir. ABD’nin Suriye Özel Temsilcisi James Jeffrey 14 Mayıs 2020’de yapmış olduğu değerlendirmede, “görvevinin Suriye’deki savaşı Ruslar için bir çıkmaz haline getirmek olduğunu” ifade etmiştir. Suriye’nin ABD için bir Afganistan veya Vietnam olmadığının altını çizen Jeffrey, Rusya’nın Afganistan travmasını ima ederek Suriye’de Rusları benzer bir tablonun beklediğini üstü kapalı olarak ifade etmiştir. Afganistan hatasına düşmek istemeyen Rusya, siyasi ve ekonomik anlamda katı tutumunu sürdüren Şam yönetimi üzerindeki baskıyı artırmıştır. Rusya Savunma Bakanı Sergey Şoygu’nun 23 Mart 2020’deki Şam ziyareti Rusya’nın Esad’a karşı sertleşen tutumunun resmi yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu ziyaretten sonra Rus medyasında Esad iktidarının değişmesine yönelik haber ve analizlerin çıktığı görülmüştür. Rusya Bilimler Akademisi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi ve Rus paralı asker şirketi Wagner’in sahibi Yevgeny Prigozin ile bağlantılı bir merkez tarafından yürütülen araştırmanın sonuçları açıklanmıştır. Şam’ın kontrolündeki bölgelerde yürütülen araştırmaya göre, Beşar Esad’a destek verenlerin oranının %32 olduğu ortaya konmuştur. Rusya’da yayınlanan bazı analizlerde Suriye rejiminin rüşvet ve yolsuzluğa bulaştığı, yönetim becerisi sergileyemediği, ekonomik sorunlarla baş edemediği gibi eleştiriler dile getirilmiştir. Yine Moskova merkezli bir araştırma

merkezinde görev yapan emekli bir Rus diplomat “Kremlin’in Suriyeli baş ağrısından kurtulması gerektiğini ve problemin Esad ve yakın çevresi olduğunu” söylemiştir. Rusya’da gayri resmi çevreler tarafından Suriye’ye dönük getirilen eleştirilen başında rüşvet ve yolsuzluk gelmektedir. Suriye’de rüşvet ve yolsuzluğun merkezinde ise Rami Mahluf yer almaktadır. Rusya’nın Esad’dan rahatsızlığının altında ekonomik nedenlerin yanı sıra Şam’ın siyasi çözüme ayak diremesi de yatmaktadır. Moskova Esad’a alternatifsiz olmadığını göstererek siyasi çözüm konusundaki direncini zayıflatmak istemektedir. Bu tür yayınların artış göstererek dünya kamuoyunda geniş yer bulmaya başlaması üzerine Rusya’nın İran Büyükelçisi Levon Jegarian 17 Mayıs 2020’de konu ile ilgili açıklama yaparak söz konusu yayınların Rusya’nın resmi duruşunu yansıtmadığını ifade etmiş ve Rusya’nın Esad’ı desteklemeye devam edeceğini sözlerine eklemiştir.

Putin’in Esad’dan vazgeçtiği gibi sonuçlara ulaşmak abartılı olabilir. Ancak doğrudan Kremlin’e yakın kaynaklardan çıkan bu eleştirilerin mesaj niteliği taşımadığını düşünmek de fazla iyimser olacaktır.

Bu yayınlar üzerinden yola çıkarak Putin’in Esad’dan vazgeçtiği gibi sonuçlara ulaşmak abartılı olabilir. Ancak doğrudan Kremlin’e yakın kaynaklardan çıkan bu eleştirilerin mesaj niteliği taşımadığını düşünmek de fazla iyimser olacaktır. Rusya’nın şu anda Beşar Esad’ın yerine ikame edebileceği bir isim bulunmamaktadır. Ayrıca Rusya’nın Şam’da en son isteyeceği şey istikrarsızlıktır. Rusya böyle bir baskının Şam’da

büyük iktidar kavgalarına yol açabileceğini hesaplamaktadır. Dolayısıyla Rusya kaynaklı eleştirileri Esad’a mesaj vermek olarak görmek daha doğru bir yaklaşım olabilir. Moskova muhtemelen Esad rejiminin ekonomik konular ve siyasi çözüm gibi konularda Rusya baskısını dikkate almasını, yani kabaca “gerçek patronunun” kim olduğunu hatırlatmak istemektedir.

Suriye’deki en etkin aktör olarak görülen ve birçok kazanım elde eden Rusya, Suriye’deki siyasi geçişin bir türlü sağlanamaması nedeniyle rahatsızlık duymaktadır. Bunun temel nedeni Suriye’de savaş ekonomisinin sürdürülebilir olmamasıdır. Rus ekonomisi savaşın uzamasının yanı sıra, düşen petrol fiyatları ve koronavirüs etkisi sonucunda kan kaybetmektedir ve bu nedenle Rusya Suriye’de hızlı bir şekilde sonuç alınması gerektiğini düşünmektedir. Fakat mevcut durumla yetinmeyerek Suriye’nin tamamına hâkim olmak isteyen Beşar Esad, Rusya’nın hedeflediği siyasi geçiş sürecinin önündeki en büyük engel olarak durmaktadır. Şam yönetimi, İdlib’de halen askeri çözümü savunurken, siyasi çözüm çabalarını da zaman kazanma aracı olarak görmekte ve ciddi bir adım atmamaktadır. Bu durum Rusya kanadında rahatsızlık yaratmaktadır.

Sonuç

Rami Mahluf olayı muhtemelen iç ve dış etkenlerin etkisiyle ortaya çıkmış bir mesele ve

sonuçları açısından da rejim içi güç dağılımı ve Suriye’de Rusya-İran rekabetinin seyri konusunda sonuçlar doğuracaktır. Olası senaryo, sistemin en güçlü bileşenlerinden olan Rami Mahluf’un ekonomik pastadaki baskın rolünün farklı aktörler tarafından paylaşılması ve elindeki finansal kaynakların bir kısmına devletin el koymasısıdır. Bunun İran destekli milislere aktarılan finansal kaynaklar açısından bir kesintiye yol açması kaçınılmazdır.

Mahluf vakası Türkiye’nin etki edebileceği ve Türkiye açısından doğrudan sonuçları olacak bir konu değil. Ama Türkiye meseleye büyük ihtimalle fırsat odaklı yaklaşacaktır. Birincisi, bu olay Suriye rejiminin ekonomik anlamda içinde bulunduğu zor durumu göstermesi açısından önemli. İkincisi, Rami Mahluf olayı, rejimin elitleri arasında sert bir iktidar savaşı olduğunu ortaya koydu. Rejim içindeki çatlak zaman içinde derinleşebilir ve süreç rejimin zayıflamasına neden olabilir. Türkiye bunu da rejim karşısında elini güçlendirecek bir gelişme olarak görecektir. Türkiye için son fırsat alanı da İran’ın Suriye’deki etkisi ile bağlantılı. Türkiye için birinci öncelik olmamakla birlikte Suriye’deki İran etkisinin dengelenmesi ve Şii milislerin ülke dışına çıkarılması önemli. Şam’da yaşanan güç mücadelesi bu açıdan da Türkiye’ye fırsat kapısı açabilir.

Notlar

Notlar

ORTADOĞU ETÜTLERİ

MIDDLE EASTERN STUDIES

Hakemli Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

ORSAM Yayınları

ORSAM, süreli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri, ORSAM'ın altı ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

📍 Mustafa Kemal Mah. 2128. Sok.
No:3 Çankaya/Ankara

☎ +90 (850) 888 15 20
📠 +90 (312) 430 39 48

✉ info@orsam.org.tr
🌐 www.orsam.org.tr

📱 orsamorgtr